

บทบรรณาธิการ

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 มีบทความจำนวน 13 ชิ้น รวมบทปริทัศน์หนังสือ เป็นการแสวงหาคำอธิบายต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย รวมถึงการสร้างกรอบคิดหรือมโนทัศน์ (concept) เพื่อหาคำอธิบายใหม่ ๆ ให้แก่สังคมที่ไม่แน่นอนนี้

วารสารที่ท่านเห็นอยู่นี้ อยู่ภายใต้หัวข้อ “ประวัติศาสตร์และการเมืองจากเบื้องล่าง” มีบทความและบทปริทัศน์หนังสือ 13 ชิ้น โดยงานทั้งหมดในเล่มต้องการอธิบายการเมืองและประวัติศาสตร์จากเบื้องล่างในปริบทต่าง ๆ เพื่อแสวงหาที่ทางให้แก่คนเล็กคนน้อยในสังคม โดยหันมามองการเมืองและประวัติศาสตร์จากภาคที่ไม่เป็นทางการและไม่เปิดเผย (hidden transcript) มากขึ้น เพื่อเผยให้เห็นความสลับซับซ้อนในการเมืองที่แฝงอยู่ในพื้นที่การเมืองอื่น ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ของการต่อรองและช่วงชิงความหมาย ไม่ได้สยดีย์มันอยู่เฉพาะแต่การเมืองที่เป็นทางการเท่านั้น

1

การศึกษาลักษณะทางการเมืองของชาวบ้านในชนบทหรือชาวนามีพัฒนาการมาอย่างยาวนานในระยะแรก ๆ จะให้ความสำคัญกับบทบาทในด้านของความรุนแรง โดยเฉพาะการกบฏต่อรัฐ เพื่อต่อต้านการชูดรีดภาษีอากร หรือเปลี่ยนแปลงระบบการจัดเก็บภาษี (Tej, 1977) ซึ่งผู้นำจะอ้างฐานะเป็นผู้พิเศษ มีคาถาอาคมจากการสั่งสมบุญญาบารมี (charisma) จนเป็นที่เคารพนับถือในหมู่บ้าน และกลายเป็นผู้นำชาวบ้านในช่วงวิกฤติ (Tanabe, 2012, pp. 80–81) นอกจากนั้นยังใช้ความคิดด้านศีลธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรม เรื่อง “ตนบุญ” ในฐานะเป็นพระโพธิสัตว์หรือเป็นอาญาบารมีอีกแบบหนึ่งในการสร้างขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในท้องถิ่นมีพลังบางอย่างที่จะก่อตัวขึ้นในช่วงวิกฤติของสังคม ผ่านผู้นำที่มีบุญญาบารมีเพื่อปลดปล่อยผู้คนให้พ้นจากยุคเข็ญ โดยอาจรวมเรียกว่าอำนาจท้องถิ่น ที่แฝงฝังอยู่ในสังคมชาวนา (Turton, 1991)

ส่วนกบฏชาวนาในสังคมอื่น ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มักจะอธิบายด้วยแนวความคิดของ James Scott เรื่องเศรษฐกิจแบบศีลธรรม (moral economy) ของชาวนา ในหนังสือเล่มแรกของเขา ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของการยังชีพ ทั้งนี้ชาวนาคาดหวังว่ารัฐจะปกครองตามหลักจริยธรรมดังกล่าว แต่ในบริบทของการปกครองแบบอาณานิคม รัฐกลับไม่สนใจจิตใจและจริยธรรมของชาวนา และ

แสวงหาประโยชน์จากพวกเขาเกินกว่าความสามารถในการยังชีพ ชาวนาจึงรู้สึก ผิดหวังและต้องลุกขึ้นก่อกบฏต่อต้านรัฐอาณานิคมเหล่านั้น (Scott, 1976)

แต่ในระยะต่อมาการศึกษาลักษณะทางการเมืองของชาวนาทั่ว ๆ ไปจะหันมา ให้ความสำคัญกับการต่อสู้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น เริ่มจากข้อถกเถียงของ James Scott ในหนังสือเล่มที่สองของเขา ที่มองว่าการต่อสู้ดังกล่าวเป็นเสมือนอาวุธของ ผู้อ่อนแอ (weapon of the weak) ซึ่งหมายถึงการต่อต้านอำนาจเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างไม่เปิดเผย โดยอาศัยการต่อสู้เชิงภาษาและสัญลักษณ์ด้วย ลักษณะซ่อนเร้นต่าง ๆ (hidden transcript) อาทิ การลักเล็กขโมยน้อย การลอบ วางเพลิง การซุบซิบนินทา การทำงานพอเป็นพิธีหรืออ้อยอิ่ง และไม่จำเป็นต้องมี แผนการ หากแต่เน้นทักษะการเอาตัวรอดของปัจเจกบุคคล ในพื้นที่ที่ถึงส่วนตัวที่ ห่างไกลจากการสอดส่องของผู้มีอำนาจ เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผู้มีอำนาจ ให้ได้มากที่สุด ซึ่งแตกต่างจากการต่อสู้ในรูปแบบของการเคลื่อนไหวขนาดใหญ่ที่มี การนำและการจัดตั้งอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้าง อย่างไรก็ตาม การดิ้นรนขัดขืนเล็ก ๆ น้อย ๆ ดังกล่าวอาจเป็นพื้นฐาน (infrapolitics) กับการต่อสู้แบบเปิดต่อ ๆ มาก็ได้ (Scott, 1985)

ในเวลาต่อมาการศึกษาลักษณะทางการเมืองของชาวนาจะถูกนำมาเชื่อมโยง กับการศึกษา ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (new social movement) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันทางการเมืองของภาคประชาชน ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม และแตกต่างจากขบวนการปฏิวัติ ในสมัยก่อน ตรงที่ไม่ได้มีจุดหมายที่จะยึดกุมอำนาจรัฐ แต่ต้องการกำหนดชีวิตของ ตนเองโดยไม่จำเป็นต้องผ่านรัฐ และเปลี่ยนมาผลักดันสังคมให้เป็นไปตามอุดมการณ์ ที่ยึดมั่น ซึ่งมีจุดเน้นร่วมกันอยู่ที่วัฒนธรรมต่อต้าน ขัดขืน ประเด็นสำคัญที่มี การเคลื่อนไหว อาทิ ปัญหาสิ่งแวดล้อม การคัดค้านโลกาภิวัตน์ ตลอดจนการต่อสู้ เพื่อสิทธิในวิถีชีวิตตัวตนของกลุ่มชน เป็นต้น (Charoensin-o-larn, 2002)

การเคลื่อนไหวของคนกลุ่มในชนบทดังกล่าวมีนักวิชาการบางส่วนตั้งข้อสังเกตว่า มักจะเชื่อมโยงกับการเมืองภาคประชาชนอื่น ๆ ที่รวมกันเรียกว่าภาคประชาสังคม ซึ่งเคลื่อนไหวเพื่อลดฐานะครอบงำของรัฐ รวมทั้งเพื่อโอนอำนาจบางส่วนมาให้ ประชาชนใช้ดูแลชีวิตตนเองโดยตรง ในฐานะที่เป็นปฏิกิริยาตอบโต้การใช้อำนาจ ของรัฐเพื่อถ่วงดุลอิทธิพลการครอบงำของระบบตลาดเสรี การเคลื่อนไหวทาง การเมืองของประชาชนเช่นนี้สามารถจำแนกออกมาได้ 4 ทิศทางด้วยกัน ได้แก่ 1) การเคลื่อนไหวร้องทุกข์ หรือเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแก้ปัญหาที่ไม่ได้รับการเหลียวแล

2) การเคลื่อนไหวที่มุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจอรัฐ 3) การประท้วงอำนาจอรัฐ และเรียกร้องให้ถ่ายโอนอำนาจที่รัฐเคยมีมาเป็นของประชาชน 4) การร่วมมือเชิงวิพากษ์กับรัฐ หรือความผูกพันในทางสร้างสรรค์เพื่อเปิดแย้งพื้นที่ในกระบวนการใช้อำนาจมาเป็นของประชาสังคม (Prasertkul, 2005)

การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการหันมาให้ความสำคัญกับการเมืองภาคประชาชน ในระยะแรก ๆ องค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอมิบทบาทนำในการสร้างดุลยภาพระหว่างรัฐกับสังคมเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากผลกระทบของการพัฒนาของรัฐ และกระตุ้นให้ชาวบ้านโดยเฉพาะในชนบท ลูกขึ้นเคลื่อนไหวผลักดันการปรับนโยบายรัฐได้บางส่วน ซึ่งช่วยให้ชาวบ้านเริ่มมีส่วนร่วมในการเมืองมากขึ้น (Shigetomi, 2006) แม้ว่าเอ็นจีโอเป็นเหมือนตำรวจดับเพลิงของทุนนิยมด้วยการเข้าไปแก้ไขปัญหาเป็นจุด ๆ แต่นักวิชาการบางคนก็มองว่ามีทิศทางการพัฒนาไปสู่การคิดที่เป็นระบบมากขึ้น (Tilly & Wood, 2012)

ในระยะหลัง ๆ ความร่วมมือระหว่างองค์กรภาคประชาชนกับเอ็นจีโอนั้นก็มักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่กล้าแตะต้องโครงสร้างที่เป็นอยู่ อีกทั้งยังมีส่วนไปลดทอนความเป็นการเมืองของขบวนการภาคประชาชน โดยละเลยการพูดถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง (Phatharathananunt, 2002; Prasertkul, 2005, pp. 163–164)

ต่อมาการศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนชนบทจึงค่อย ๆ พยายามถอยห่างออกจากจุดเน้นทั้งสองด้าน ทั้งในด้านของการกบฏต่อต้านรัฐอย่างรุนแรง และด้านการสร้างดุลยภาพระหว่างรัฐกับภาคประชาสังคม แนวทางหนึ่งเสนอให้มองการเมืองของคนชนบทว่าเป็นการต่อสู้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแตกต่างจากการเมืองทางการเมือง (official politics) และการเมืองของการผลักดันนโยบาย (advocacy politics) ของภาคประชาสังคม ด้วยการต่อยอดมาจากการต่อต้านอำนาจเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างไม่เปิดเผยของ Scott (1985) แต่หันมาเพิ่มความสำคัญให้กับ การต่อสู้ของชาวบ้านในการช่วงชิงคุณค่าและกฎเกณฑ์ของท้องถิ่นเกี่ยวกับอำนาจในการผลิตและจัดสรรทรัพยากร ในพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้จัดตั้งเป็นองค์กรอย่างเป็นทางการ (Tria Kerkvliet, 2009, p. 232)

อีกแนวทางหนึ่งก็เสนอให้แยกการเมืองของชาวบ้านออกมาจากการเมืองในภาคประชาสังคมเช่นเดียวกัน ด้วยการจำแนกสังคมออกเป็น 2 แบบคือ สังคมประชา (civil society) และสังคมการเมือง (political society) พร้อมกับถกเถียงว่า การเมืองชาวบ้านในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับสังคมการเมืองมากกว่าสังคมประชา

ซึ่งถูกผนวกเข้าไปอยู่ภายใต้อำนาจของทุนนิยมโลกแล้ว จึงยากที่ชาวบ้านจะต่อรองได้ ขณะที่สังคมการเมืองเป็นพื้นที่ในการจัดการขององค์กรนอกทุนนิยมอย่างเช่นรัฐ ซึ่งไม่ได้มองพลเมืองในแง่ของสิทธิ แต่จะกำกับนโยบายและดูแลคนแต่ละกลุ่มแตกต่างกันไปในลักษณะข้อยกเว้น ซึ่งกดดันให้กลุ่มคนต่าง ๆ ไร้ความมั่นคงในชีวิต และต้องต่อรองผลประโยชน์เฉพาะหน้ากับรัฐตลอดเวลา ในภาคที่ไม่เป็นทางการ (Chatterjee, 2008, p. 122)

การมองชาวนาการเมืองในกรณีของสังคมไทยก็ได้รับอิทธิพลจากทั้ง Kerkvliet และ Chatterjee ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนในหนังสือเรื่อง *Thailand's political peasants: Power in the modern rural economy* ของ Andrew Walker (2012) ซึ่งศึกษาการเมืองของชาวบ้านในหมู่บ้านห่างไกลจากศูนย์กลาง และเสนอข้อถกเถียงว่า ชาวนามีแรงบันดาลใจทางการเมืองแบบใหม่หรือแรงปรารถนาทางการเมือง ด้วยการเข้าสู่การเมืองผ่านปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับรัฐสมัยใหม่ เพื่อเชื่อมโยงกับอำนาจรัฐแทนที่จะหลีกเลี่ยงหรือต่อต้านรัฐ ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ดำรงอยู่ด้วยการตั้งรับหรือรอคอยความช่วยเหลือเท่านั้น แต่พยายามต่อรองทางการเมืองเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดจากโครงการต่าง ๆ ของรัฐ บนพื้นฐานของคุณค่าและความหมายของท้องถิ่น แทนที่จะถูกรัฐและตลาดกำกับและควบคุมฝ่ายเดียว

อย่างไรก็ตาม การมองชาวนาการเมืองดังกล่าวยังจำกัดอยู่ในมุมมองเชิงเดียว ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของ Kerkvliet ก็ดี หรือ การต่อรองในสังคมการเมืองของ Chatterjee ก็ดี เพราะต่างก็เน้นบทบาทเฉพาะการเมืองภาคที่ไม่เป็นทางการเท่านั้น ขณะที่การศึกษานี้พยายามถกเถียงว่า ชาวนาการเมืองสามารถแสดงบทบาททางการเมืองเชิงซ้อนในหลายภาคส่วนไปได้พร้อม ๆ กัน ทั้งภาคไม่เป็นทางการ ภาคประชาสังคม และภาคทางการ เพราะพวกเขาเริ่มต้นตัวขึ้นมาจากความขัดแย้งในการเข้าถึงที่ดิน ซึ่งเป็นผลกระทบจากนโยบายปฏิรูปที่ดินของรัฐที่มุ่งให้ตลาดขับเคลื่อน ผ่านโครงการออกโฉนดที่ดินที่เน้นกรรมสิทธิ์เอกชน ขณะที่ชาวบ้านต้องการจัดการที่ดินด้วยการถือครองร่วมกัน นอกจากนั้นชาวนาการเมืองเหล่านี้ส่วนหนึ่งยังได้สะสมประสบการณ์จากการเข้าร่วมเคลื่อนไหวกับสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย ซึ่งช่วยหล่อหลอมให้พวกเขาสามารถพัฒนาไปเป็นผู้ประกอบการทางการเมืองได้ในที่สุด ผ่านการสะสมประสบการณ์จากการเคลื่อนไหวลักษณะอื่น ๆ เพิ่มเติมในช่วงต่อ ๆ มา ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานศึกษาในสังคมไทยส่วนหนึ่ง ที่ช่วยชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเบื้องต้นของชาวนาการเมืองในการพัฒนาไปเป็นผู้ประกอบการทางการเมือง

กลุ่มคนในสังคมที่ก่อตัวขึ้นมาใหม่ ๆ เหล่านี้บางส่วนยังพยายามสร้างความหวังใหม่ ๆ ขึ้นมาจากมุมมองด้านการบริโภค โดยเฉพาะการบริโภคคุณภาพชีวิตที่ดี ในฐานะที่เป็นการช่วงชิงความหมายการพัฒนา ซึ่งเคยผูกติดอยู่กับการผลิตที่ให้ความสำคัญกับรายได้เท่านั้น พวกเขาจึงแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับชาวบ้านในเศรษฐกิจแบบศีลธรรม ที่อาจจะเคยมีอยู่ในอดีต เพราะพวกเขาไม่ได้พยายามหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในระบบตลาดอีกต่อไป ตรงกันข้ามกลับพยายามฉกฉวยและแสวงหาโอกาสจากตลาดอย่างเต็มที่ ด้วยการปรับตัวอย่างหลากหลาย ขณะเดียวกันก็ตื่นตัวทางการเมือง ด้วยการพยายามเข้าไปต่อรองกับรัฐในลักษณะต่าง ๆ (Ganjanapan, 2015) ซึ่งจะเห็นได้จากความพยายามของบทความในวารสารสังคมศาสตร์เล่มนี้ ที่ต้องการเล่าเรื่องของคนที่ด้อยอำนาจ และมีสถานะรองทางสังคม

2

จากข้อถกเถียงเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง และการหาตำแหน่งแห่งที่ของงานที่ศึกษาข้างต้นสะท้อนผ่านบทความในวารสารสังคมศาสตร์เล่มนี้ สามารถแบ่งบทความออกเป็นสองกลุ่มคร่าว ๆ คือ *กลุ่มแรก* พยายามอธิบายปรากฏการณ์ที่อุบัติขึ้นและบางส่วนมีความสืบเนื่องของเหตุการณ์โดยใช้ปรากฏการณ์เรื่องเล่า และชีวิตของผู้คนเพื่อส่องสะท้อนความเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ อาทิ งานของบุญเลิศ วิเศษปรีชา เรื่อง *เสียงของผู้มีรายได้น้อยที่เช่าที่อยู่อาศัย: เรื่องเล่าซึ่งมักไม่ถูกได้ยิน* บทความชิ้นนี้พาเราไปทำความเข้าใจคนชายขอบของเมืองที่พยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดท่ามกลางบริบทของเมืองใหญ่ เขาต้องแสวงหาที่ทางที่ใกล้ที่ทำงานหรือค้าขายเพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตได้ โดยที่อยู่ออาศัยจะมีราคาถูกเป็นเงื่อนไขแรก ๆ ที่ผู้เช่าที่มีรายได้น้อยเลือก ทั้งนี้เขายังพาเราไปเข้าใจผู้ให้เช่าราคาถูก ทำให้เห็นอีกมุมของธุรกิจ “การเช่า” ที่อยู่ออาศัย แม้จะมีนโยบายการเข้าถึงที่อยู่ออาศัยหลาย ๆ แบบ แต่ท้ายที่สุดคนมีรายได้น้อยก็ไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ ทำให้คนจำนวนมากถูกทิ้งไว้ข้างหลัง นอกจากนี้ผู้เขียนยังชี้ชวนให้หันมาทำความเข้าใจ “ผู้เช่า” ที่มักถูกละเลยในปริบทของการศึกษาในสังคมไทย ส่วนบทความของธัญญพร มากคง เรื่อง *การส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในขบวนการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเขตจังหวัดพัทลุง ตรัง และสตูล ผ่านวารสาร “ตะวันแดง” พ.ศ.2520-2525* พาเราไปทำความเข้าใจสถานะของผู้หญิงในพรรคคอมมิวนิสต์ ที่ความเข้าใจโดยทั่วไปมักเห็นแต่บทบาทของผู้ชาย บทความนี้ได้ทำให้

เห็นสถานะของสหายหญิงในบทบาทของปัญญาชนและผู้ปฏิบัติงานพรรคที่ไม่ย่อหย่อนกว่าสหายชาย อีกทั้งการมองบทบาทของผู้หญิงและปัญหาของผู้หญิงที่สัมพันธ์กับการขูดรีดทางชนชั้นด้วยเช่นกัน ในขณะที่บทความของ ญักซุฟงษ์ สุกุลเลียว เรื่อง *ชีวิตครอบครัวของกระฎุมพีข้าราชการในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม* ทำให้เห็นความต่อเนื่องของเรื่อง “ระบบอุปถัมภ์” ที่เป็นสายใยที่ผูกร้อยสังคมไทย แม้ว่าจะเปลี่ยนรูปแปรร่างมาอยู่ในระบบครอบครัวก็ตาม ส่วนบทความของ ชนิดา พรหมพยัคฆ์ เรื่อง *บันทึกการเดินทางของอ็องรี มูโตร์: ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ การเดินทางสำรวจ และภาษาของจักรวรรดิ* นำเราไปสำรวจประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์ที่ก่อตัวขึ้นภายใต้ความคิดการมองยุโรปเป็นศูนย์กลาง ผ่านการสำรวจความรู้ต่าง ๆ ดังที่บทความเสนอว่า “...ในการเดินทางเพื่อการสำรวจเชิงวิทยาศาสตร์เหล่านี้ วิธีการของการศึกษาประวัติศาสตร์ธรรมชาติเองก็ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ยุโรปเข้าไปในดินแดนตอนในของภูมิภาคต่าง ๆ กล่าวคือเพื่อที่จะทำความเข้าใจระบบของธรรมชาติ การรู้จักธรรมชาติในทุกส่วนทุกดินแดนของโลก กลายเป็นข้อมูลที่จำเป็น ซึ่งจะต้องนำมาวิเคราะห์ สร้างทฤษฎี หรือคำอธิบายที่ศูนย์กลาง...”

ส่วนบทความของสันทราย วงษ์สุวรรณ และวัชรพล พุทธรักษา เรื่อง *ศูนย์การเรียนรู้ใจโก๋ จังหวัดน่าน กับความพยายามสร้างระบบอาหารแบบทางเลือก* กับงานของศักรินทร์ ฌ น่าน เรื่อง *พืชพองสบู่: ทบทวนมโนทัศน์และข้อเสนอการศึกษาความสัมพันธ์บนที่ดินในประเทศไทย* เสนอการต่อสู้ดิ้นรนของเกษตรกรเพื่อแสวงหาทิศทางใหม่ ๆ ในการทำเกษตรกรรม ที่ไม่จำเพาะต้องผูกโยงกับรัฐ และทุนขนาดใหญ่เท่านั้น ยังสะท้อนให้เห็นการต่อสู้ต่อรองของคนธรรมดาในการกำหนดชีวิตตนเอง และอีกนัยเป็นการท้าทายการพัฒนากระแสหลักอีกด้วย

บทความของ ชัยพร พยาครุฑ เรื่อง *กบฏชาวนาโค่นคักดินา: คุณค่าที่เพิ่งสร้างในประวัติศาสตร์ฉบับพรรคคอมมิวนิสต์ และอุเชนทร์ เชียงแสน* เรื่อง *พลวัตและผลสะท้อนของขบวนการ “คณะราษฎร 2563”* ได้ชวนเราไปเข้าใจการใช้อำนาจเพื่อเป็นฐานของการต่อสู้ในปัจจุบัน ทั้งในแง่ความชอบธรรม และการตีความใหม่ ๆ ทำให้เห็นความต่อเนื่องที่ไม่สิ้นสุดของการต่อสู้

กลุ่มที่สอง สร้างและประยุกต์วิธีวิทยาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ใหม่ภายใต้การมโนทัศน์และวิธีการที่หลากหลาย เพื่อลบล้างหรือปรับเปลี่ยนความเข้าใจที่มีมาแต่เดิม ให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดการถกเถียง

และสร้างข้อเสนอใหม่ ๆ ได้ ซึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนและความคิดทฤษฎีในการอธิบายความซับซ้อนให้กระจ่างและมีที่ทาง เพื่อแสวงหาทางออกใหม่ ๆ อาทิ งานของปวงชน อุณจะนำ เรื่อง *ครั้งแรกคือโคกนาฏกรรม ครั้งหลังคือจำอวด: ประวัติศาสตร์ ชนชั้น และการเมือง ใน The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte* นำเราไปทบทวนเพื่อสะท้อนย้อนคิดเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเมืองฝรั่งเศสหลังการปฏิวัติ 1789 เพื่อที่ “...นักเคลื่อนไหวสังคมนิยม หากพวกเขาต้องการที่จะถอดบทเรียนจากความล้มเหลวของการปฏิวัติในอดีต ปรับกลยุทธ์ในการต่อสู้กับระบอบการปกครองเผด็จการที่ดำรงอยู่ และวางแผนเพื่อการปฏิวัติอีกครั้งในวันข้างหน้า...” ขณะที่บทความของกัญญ์รูดองรอด เรื่อง *หรือชาติจะแปรเปลี่ยน: ข้อท้าทายของมโนทัศน์ว่าด้วยความเป็น “ชาติ” ในพื้นที่การศึกษาไทย* นำเราไปทบทวนมโนทัศน์เกี่ยวกับความหมายของ “ชาติ” ผ่านขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ในช่วงปี 2562-2563 ซึ่งชาติมิได้หมายถึงแต่เพียง “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” แต่ชาติแบบใหม่นี้ยังขยายไปสู่ประชาชนที่กลายมาเป็นองค์ประธาน แสดงให้เห็นพื้นที่ปะทะช่วงชิงและสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ภายใต้นิยามชาติ สัมพันธ์กับบทความของสามชาย ศรีสันต์ เรื่อง *รัฐธรรมนูญนิยมทางสังคม: การยกย่องรัฐธรรมนูญจากเบื้องล่างที่พยายามจะอธิบายการสถาปนารัฐธรรมนูญจากเบื้องล่าง จากสามัญชนเพื่อจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ในสังคม เพื่อแสวงหาที่ทางให้คนธรรมดาสามัญ เพื่อทักทอความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ไม่ให้รัฐธรรมนูญผูกขาดโดยชนชั้นนำแต่เพียงฝ่ายเดียว ส่วนวีระศักดิ์ เครือเทพ ได้ชี้ชวนให้เราเข้าใจการกระจายอำนาจ ที่จะให้ท้องถิ่นสามารถปกครองตนเอง ผ่าน บทวิจารณ์หนังสือ “การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น” และ “ผู้ว่าฯ เลือกลงโดยประชาชน” ท้ายสุดบทความของอัจฉริยา ชูวงศ์เลิศ เรื่อง *วิธีวิทยาการศึกษาการบูรณาการเรื่องเล่ากับพิธีกรรมในพื้นที่ทางสังคม: กรณีศึกษาพิธีเซ่นเมือง ของคนไทในเวียตนาม* นำเราไปทำความเข้าใจการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนไทในเวียตนาม ผ่านการวิเคราะห์เรื่องเล่า ทำให้เห็นการปะทะประสานของเรื่องเล่าหลัก และเรื่องเล่ารอง ที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมใหม่ ๆ นอกจากนี้บทความยังพยายามทบทวนมโนทัศน์ “เรื่องเล่า” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาพิธีกรรมในทางสังคมศาสตร์อีกด้วย*

กล่าวได้ว่า บทความในวารสารสังคมศาสตร์ภายใต้หัวข้อ “ประวัติศาสตร์และการเมืองจากเบื้องล่าง” พยายามทำความเข้าใจตำแหน่งแห่งที่ของคนเล็กคนน้อย เป็นการเปิดมุมมองใหม่ ๆ ต่อความเปลี่ยนแปลง อีกทั้งชี้ให้เห็นพลวัตของการศึกษาสังคมศาสตร์ ที่ต่างไปจากความเข้าใจเดิม ๆ แต่ชี้ชวนให้เราเข้าใจเงื่อนไข และวิธีการใหม่ ๆ เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์และการเมืองจากเบื้องล่าง ทั้งยังแสวงหาทางเลือกใหม่ในการอธิบาย เป็นการท้าทายต่อความคุ้นชินที่มีมาแต่เดิม แสวงหาหนทางในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในโลกที่ซับซ้อน เพื่อหลุดออกจากอคติต่าง ๆ ถากถางพื้นที่ของการถกเถียงแลกเปลี่ยนทางวิชาการอย่างเสรี และเปิดกว้าง ค้นหาหนทางออกจากปัญหาอย่างสันติและอารยะ ด้วยหวังว่าบทความวิจัย บทความทางวิชาการ และบทปริทัศน์หนังสือ ที่ได้ตีพิมพ์กับวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์จะช่วยเติมเต็มปณิธานข้างต้น

ท้ายที่สุด ทางวารสารขอขอบคุณผู้อ่านที่ให้การสนับสนุนวารสารในทุกช่องทาง โดยเฉพาะความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ทางวารสารจะนำไปปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

ชัยพงษ์ สำเนียง
บรรณาธิการ

References

- Charoensin-o-larn, C. (2002). *Khabuankan khluenwai thang sangkhom rupbaep mai* (in Thai). [New Social Movement]. Bangkok: Wipasa.
- Chatterjee, P. (2008). Peasant cultures of the twenty-first century. *Inter-Asia Cultural Studies*, 9(1), 116–126.
- Ganjanapan, A. (2015). *Kam kuet kam pak ngan wichai watthanatham phaknuea* (in Thai). [Unspoken thoughts: Cultural research in Northern Thailand]. Chiang Mai: Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Phatharathananunt, S. (2002) The politics of the NGO movement in Northeast Thailand. *Asian Review*, 15(1), Article 3. DOI: 10.58837/CHULA.ARV.15.1.2

- Prasertkul, S. (2005). *Kanmueang phak prachachon nai rabop prachathippatai thai* (in Thai). [People's Politics in Thailand's Democratic System]. Bangkok: Amarin.
- Scott, J. C. (1976). *The Moral economy of the peasant: Rebellion and subsistence in Southeast Asia*. New Haven: Yale University Press.
- Scott, J. C. (1985). *Weapons of the weak: Everyday forms of peasant resistance*. New Haven: Yale University Press.
- Shigetomi, S. (2006). *Bringing non-governmental actors into the policy making process: The case of local development policy in Thailand*. Japan: Institute of Developing Economies (IDE-JETRO)
- Tanabe, S. (2012). *Phithikam lae patibatkan nai sangkhom chaona phaknuea khong prathet thai* (in Thai). [Rituals and practices in the peasant society of Northern Thailand]. (Kaewthep, K. Trans.), Chiang Mai: Center for Ethnic Studies and Development.
- Tej, B. (1977). *The provincial administration of Siam, 1892–1915: The ministry of the Interior under Prince Damrong Rajanubhab*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Tilly, C., & Wood, L. J. (2012). *Social movements, 1768–2012*. New York: Routledge.
- Tria Kerkvliet, B. J. (2009). Everyday politics in peasant societies (and ours). *The Journal of Peasant Studies*, 36(1), 227–243. <https://doi.org/10.1080/03066150902820487>
- Turton, A. (1991). Invulnerability and local knowledge. In M. Chitakasem & A. Turton (Eds.), *Thai constructions of knowledge* (pp. 155–182). London: School of Oriental and African Studies.
- Walker, A. (2012). *Thailand's political peasants: Power in the modern rural economy*. Madison, Wis.: University of Wisconsin Press.

หมายเหตุ

การทบทวนแนวคิดการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวจากเบื้องล่างส่วนที่ 1
ผู้เขียนปรับมาจาก Samnieng, C. (2019). *Phuenthi kanmueang nai chiwit pracham
wan lae kan torong thamma phi ban thongthin: Korani sueksa kan chatkan
sapphayakon khong ongkon pokkhrong suanthongthin phaknuea* (in Thai).
[Everyday-life political space and negotiating local governance: A case study of
northern local government in resource management] (Doctoral dissertation).
Chiang Mai: Chiang Mai University.